

SZERKESZTIK:
KESZLER JÓZSEF, REINER FERENCZ és SCHÜTZ MIKSA.

Előfizetési ára:
Egész évre 6 frt. — Félévre 3 frt.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.
Évenként 20 iv zenemelléklettel; több arczkép és képzőművészeti melléklettel.
Egyes szám ára 20 krajczár.

Szerkesztőség: Váci-utca 3. sz.
Kiadóhivatal: Gránátos-utca 6. sz.

TARTALOM.

ZENE: BATOR SZ.: *A philharmonikusok első hangversenye.* — WILLMOUTH BÓDOG: *A zenei előadásról.* — Zenészet hírek.
SZINHÁZ: REINER FERENCZ: *«A kirchfeldi papa»* a népszínházban. — r. l.: *A szegedi színházról.* — Színházi hírek.
KÉPZŐMŰVÉSZET: CASTOR: *Az operaház falfestményei.* — Képzőművészeti hírek.

A PHILHARMONIKUSOK ELSŐ HANGVERSENYE.

Örömmel konstatáljuk, hogy zene-évadunk hangversenyei, melyek az idén már korán megkezdődtek, és melyeken már alkalmunk volt igazán gyönyörködni, felémlítve csak az első kamarazeneestélyt, szerdán egy kiváló új számmal szaporítottak. A philharmoniai hangversenyeiket, melyeket eddig mindig a vidág helyiségekben tartottak, a terem rossz akusztikája és a drága bér miatt arra készítették derék philharmonikusainkat, hogy az idén hangversenyeiket az operaházba tegyék át, a hol bért nem fizetnek és az akusztika is az operai előadásoknál kitűnőnek bizonyult. Utóbbi sajnálatunkra a hangversenyen nem tapasztaltuk, legalább a földszinten nem; tulajdonítjuk azt pedig annak, hogy a színpad tökéletesen nem volt elzárva, különösen fent, és így a rézhangszerek hangvisszaverődése épp oly zavarólag hatott, mint a redoute nagy termében. De ezen a bajon könnyen lehet segíteni. Ettől eltekintve a hangverseny kitűnően sikerült, zenekarunk Erkel Sándor vezetése alatt remekelt, és megtartotta eddigi jó hírnevét. A műsor igen érdekesen volt összeállítva. Bevezetésül Schumann «Manfred» nyitányát játszották. Byron komor költeménye, melyet ha nem is helyesen az angol «Faust»-nak szoktak nevezni, nem akadáhatott volna jobb kezekbe, mint éppen Schumann Róbert a nagy német zeneszerzőébe. Csak kevesen fogják tudni, hogy Sukow Károly Adolf eltűnt novellairó, ki «Posgarn»

álnév alatt irt, adta az első impulzust e drámai költemény megzenésítésére. O volt «Manfred» első fordítója, és 1839-ben adta ki, egy másik kis könyvvel együtt, a melyben a költemény és a zene közötti összefüggést fejtegette. Schumannnak e könyvet egy tisztelője küldte, és ő csakugyan «Manfredet» Sukow előírása szerint zenésítette meg. «Manfred» tökéletes előadása csak rendkívüli körülmények között lehetséges, bizonyíthatja ezt mindenki ki csak egyszer egy «Manfred»-előadásnál, München, Bécs vagy Berlinben jelen volt. Nálunk persze egy ily előadás a lehetetlenségek közé tartozna. És ezért philharmonikusaink igen jól tették, hogy legalább a nyitányt mutatták be közönségünknek. E nyitány Schumann egyik legjobb, legmagasztosabb művei közé tartozik. A költemény hangulata már a bevezetésben is mesterileg van eltalálva, és a szerző finom értelemmel vezet bennünket Byron gondolat világába. Előadása kitűnő volt. E nyitánnyal valamint Berlioz «Mab tündér»-ével, mely az instrumentális művészet netovábbja, zenekarunk megmutatta, hogy nem áll sokkal a bécsi zenekar mögött.

Hogy Berlioz hogy jött egyszerre rokonságra Hoffmannal, azt nem értjük. Hoffmann Szerenadja, (72. mű) mely a műsor harmadik számát képezte, tulajdonképpen négy tételből áll, hogy Erkel ur miért játszattat csak hármat, és a negyedik tétel helyett Berlioz «Mab tündér»-ét, megfoghatatlan előttünk. Nem mintha nem szívesen vettük volna Berlioz e remekül hangszerelt művét, de véleményünk szerint helyesebb lett volna, ha már bemutatnak egy újdonságot, ne történjék az töredékesen. Csodálatos, hogy Hoffmannal bántak nálunk így; három éve hogy előadták a Frithiof szimfoniát, és akkor is csak két tételt adtak elő. Az ilyen töredékes bemutatást éppenséggel nem helyeselhettük. A szerenád legszebb része a «Gavote, piccato» témájával rendkívüli hatást idézett elő, úgy hogy meg kellett ismételn.

A hangverseny érdekességét Turolla E. k. a. fellépte is növelte. Énekelte Beethoven «Ah perfido» koncert ariáját, és Mozárt «Don Juan»-ból Zerline magándalát. Mindkét számot gyönyörű hanggal, de

kissé olaszos modorban énekelte, már pedig Beethoven magasztos dallamai azt sehogy sem tűrik el.

Befejezésül Beethoven A-dur szimfoniáját adták elő. Akárhányszor hallunk a klasszicizmus e legkiválóbb mesterétől egy zenekari munkát, mindig mély meghatottság száll meg bennünket, és lékötve tartja figyelmünket az első ütemtől az utolsóig.

A theoria ugyan a zenétől minden önálló tartalmat megvon, jóformán gyenge, nőies művészetnek vallja és legnagyobb hivatását a színpadra helyezi, hogy ott szavakkal és játékkal együttesen működjék. De éppen a színpadon tapasztaljuk, hogy a leggeniálisabb tartalmu művek a lehető legrövidebb időben feledékenységre mentek, míg a genietől átszellemített művek, melyek saját fántáziákból állanak, mint önálló zeneművek, megifjulanak nemzedékről nemzedékre. Így a klaszikus Gluk már rég csak neve által él, nem pedig művei által a színpadon. Cherubini, Spontini, Spohr, kik még egy-néhány év előtt az operák egén uralkodtak, elhomályosodtak mielőtt hittük volna. Ellenben élnek Bach, Händel, Haydn, Beethoven, Mozart, Schumann, Mendelssohnak zenekarra irt művei, továbbá Scarlatti, és ezek mindig megifjult erővel élnek tovább. Az opera repertoírja évről évre összességben szorul, ellenben a hangversenyterem repertoírja folyton növekedik a régi zenekorszak kincseivel. Biztosítja állításunkat az is, hogy a második hangversenyen Bach (D-moll) Ciacconáját, Raff átdolgozásában akarják előadni. A halhatatlan Beethoven hetedik szimfoniája szintén egyike azon műveknek, melyek mindig gyönyörködtetnek, míg az érzék a zenében az igazi szép irányában éber lesz.

BATOR SZ.

A ZENEI ELŐADÁSRÓL.

A MŰVÉSZETEK általános osztályozása értelmében azok a szerint, amint valamit kifejeznek, vagy nem, két-félék; az abstract, a tárgyaltalan művészetek categoriájába tartozik a zene és az építészet, a többi három pedig tárgyas művészet. De más szempontból másként is csoportosíthatók, a képző és szóló művészetekre; és itt a zenét már a költé-

szzettel látjuk párosítva, míg az építészeti a másik csoportba tartozik.

Lássuk ezeket egyenként. Az első osztályozás szerint a zene formai művészet, tárgya nincs, és csak a különböző abstract motívumok csoportosításából keletkezett alkotmány szépsége gyönyörködteti a hallgatót, úgy mint az építészetben is különböző motívumoknak egy egységes egészből való csoportosításával hatunk a nézőre. De más oldalról annyiban különbözik a kettő, hogy az egyik térben, a másik időben jelentkezik; az egyiket látjuk, a másikat halljuk, és itt a zene elvál az építésztől, és a költészetben talál újabb társára.

Látjuk tehát, hogy a míg a mű *alkotásáról* van szó, a zene az építészzel rokon; igen, de a zenemű még nem felel meg céljának a puszta megírás által. Az épületet befejezése után mindenki élvezheti, a zeneművet még csak élvezhetővé kell tenni, elő kell adni, és ekkor már költeménnyé lesz, melynek egyes szavait a skála hangjai képezik, szóval, zenei nyelven írt költeménnyé.

Igy tehát, ha partitúrát *olvasunk*, épületet látunk, ha *hallgatjuk*, költeményt hallunk.

E kétféle felfogásból csakugyan kétféle iskola is keletkezett az előadó művészek között. Az egyik a zenemű szerkezetét tünteti fel játékában, mintegy megmagyarázván a zeneszerző *gondolatmenetét*, a másik a mű tartalmát veszi zsinórmértékül, és a szerző *érzelmeit* tolmácsolja. Az előbbi játékmódot közönségesen *plastikus* játéknak szokták nevezni, míg az utóbbinak ezerféle nevet adtak: virtuóz, csillogó stb., én *lyricus*-nak akarom nevezni.

Lehetetlen, hogy valamely művész bármelyiket is tökéletesen mellőzze, mert aki pl. egy fugát «lyricusan» adna elő, az nem volna művész. A plasticusan játszott cantilena már inkább meghallgatható, sőt tetszik is, csak — nem ragadja meg a hallgatót, pedig a valódi művészet kirántja az embert a prózai mindennapiságból, és átviszi ama másik világba, a költészet honába.

Hogy egész világosan beszéljek, ez irányok képviselőiből akarok néhány művészt felemlíteni. Így a plasticus irányra például felhozom Bülow-, Joachim- és Grützmachert, a lyricus irányra pedig Josefily-Sarasate- és Popper Dávidot.

Bülow még játékával is kommentálja Beethovent; mindig azt látszik mondani a hallgatónak: ime ez a főthema, most következik a melléktétel, ez így keletkezett a főtételből... s így tovább, szóval, a mű szerkezetét ismerteti meg a hallgatónak, s a hallgató — csodálja Beethovent és hideg marad.

Hallottam Beethovent játszani Josefilytől is, még pedig az örökszép C-dur sonátát. Egészen másként hangzott az ő interpretációjában; az egyes motívumok és tételek csak úgy hatottak, mint egy beszéd egyes mondatai, s az egész sonáta egy költemény volt, melyet a művész zongoráján elszavalt.

És csakugyan ez az, a mi különösen jellemzi azt az irányt, melyet én lyricusnak neveztem. A zenés az illető darabot hangszerre segélyével *elmondja*; az egyes hangsúlyozások nem egyebek, mint a pontok, vesszők, kettőspontok; a crescendók

és decrescendók azonosak a hang emelkedésével és süllyedésével, melyet a szavalásnál alkalmazunk, a piano a suttogás, a forte a kiáltás, a panasz mindkettőben közös.

Igy tehát ez az előadási módor hasonlít a szavaláshoz és csakugyan a tapasztalat bizonyítja, hogy az ily művészek játéka olyformán hat ránk, mintha azok beszél-nének; az előadott darab egyes témái s tételei úgy hatnak, mint egy jól stylizált beszéd egyes szavai s mondatai, az egész mű pedig úgy, mint egy szépen elszavalt költemény.

A plasticus előadó megmutatja a hallgatónak a mű architektónikáját, sőt tovább is megy, értekezést, tudományos felolvasást tart zenei nyelven, és a hallgató sokat tanul, de nem élvez.

Még sokkal nagyobb ellentétet képeznek Grützmacher és Popper. Az előbbinek játékában a szorgalmas tanulmány, érett megfontolás, az utóbbinál a szívhez szóló hang, könnyedség, sőt pajzanság; e tulajdonságok leginkább a kettőnek composíciói látszanak meg. Davidoff maga úgy nyilatkozott Grützmacheréről, mint arról a gondokásról, a ki a világ összes művészei között legtöbbet tanult, legtöbbet tud, és legjobban ismeri hangszerét; s csakugyan, ha Grützmacher nem volna, talán gondokna irodalom sem volna (a mi fogalmaink szerint) és Popper sem léteznék — s mégis sokkal szívesebben hallgatják ez utóbbit. Grützmacher az összes classicusokat, nevezetesen Beethovent, Bachot s Romberget alkalmazta a modern cellojátékra; commentálta a celloműveket, úgy mint Bülow a zongora-irodalmat. Legnagyobb érdeme Bach átírásában fekszik, mert tudvalevő dolog, hogy Bach korában mint solohangszer leginkább az öt-húros (C, G, D, A, E) violó di gamba dívott, s sonátái legnagyobb részét erre a hangszerre írvák; Grützmacher ezeket oly ügyesen írta át a mi négy húros gondokánkra, hogy valóságos öröm játszani, de — meghallgatni, legalább is nem élvezet. Eredeti kompozíciói sem eredetiség, sem feldolgozás tekintetében nem tünnek ki, egyáltalán igen rideg és hatástalan dolgok. Popper műveit különösen az a végtelen chic és elegancia jellemzi, a mi a játéknak is fő érdeme; az ő technikája nem az a német «gediegen» technika, hanem az a finom, csillogó-billogó szaladása az ujjaknak, mely sokkal több port ver fel, mint a mennyit ér. Különösen leleményes az üveghangok (flageolet) alkalmazásában, s ezáltal valóban elragadó hangszínezeteket képes létrehozni.

Én itt előadásról akarok szólni, és kompozíciókról beszéllek. De ez a dolog természetében fekszik. A zongorának, a hegedűnek megvan a maga s a klasszikusok által megteremtett irodalma, melyet bárki a saját felfogása szerint eljátszhat; a cello-nak ilyen irodalma alig van, s minden művész körülbelül maga komponálja a darabokat, a melyeket játszik. Hogy már most az az illető úgy fogja dolgait írni, a hogy ő tulajdonképen játszani akar, szóval, magára szabja, ezt fölösleges mondani, és azért a gondokás játékát bátran meg lehet ítélni kompozícióiból.

Vajon ki nem hallotta még Joachimtól hegedű-versenyét, és ki ne volna elragadtatva ez emléktől? Csakugyan senki sem

játszta ezt a koncertet úgy, mint ő. De most taglaljuk csak magát a kompozíciót; a hegedű azokkal a bizonyos oktavmennetekkel lép fel, és ismét egészen végig a principal szólam csupa figuráció, csupa plasticus alak, a témák s dallamok mind a kísérő zenekaréi. Sőt az első tétel melléktémája (Gesangsgruppe), Beethoven legremekőbb melodiáinak egyike, az orchesterben van, a principal hangszer egyetlen egyszer sem hozza, legalább egészen nem. Ugyszintén az utolsó tétel vadász témája annál szebb, mennél rhytmikusabban játszák, itt semmiféle érzégsnek, szavalásnak nincs helye. Így tehát ezt a művet csakis szorosan véve plasticusan kell játszani; ez a mű úgy van komponálva, hogy minden lyrai dolog a zenekarban fordul elő, a vezérhegedű csak variálja azokat, tehát az előadónak egyéb feladata nincs, mint hogy variációnak s figurációinak szerkezetét mutassa ki.

És miért nem vesszük zsinórmértékül Joachim interpretációját a Mendelssohn-féle koncertre nézve? Ezt már csakugyan szavalni, énekelni kell. Ebben nincsen egyetlen hang, mely ne volna telítve a legbensőbb érzellemmel. Az adagiója úgyszólván csak egyetlen melodia, hasonló a filemile panaszára, a gerle bugására, csupa érzélem, egy lyrai költemény zenéből. S az utolsó tétel egyike a legpikánsabb kompozícióknak, a hol a hegedűnek élelni, nevetni, pajkoskodni kell — egy ily művet csakis lyricusan szabad eljátszani, s ezen feladatnak legjobban felelt meg Sarasate. Az adagiót ugyan nem játszta még egészen azzal a bensőséggel, melyet e mű megkívánna, de az utolsó tétel előadásával talán a legjobbat nyújtja, a mit ember valaha létrehozott. Még jobban tünik ki Sarasate lyricus eleme saját szerzeményű spanyol tánczaiban. Itt csakugyan elemében van, s egyetlen vonóhúzással meghódítja s elragadja hallgatóit.

Összehasonlítottam a három legelső koncert-hangszer főbb embereit, a kikben e két különböző irány különös képviselőjére akad; de egyszersmind megjegyzem, hogy a *legnagyobbak* fölötté állanak ezen irányoknak. Így a zongorában Liszt és Rubinstein, a hegedűnél Paganini, a cello-nál Davidoff mind a két irányt egyesítik magukban, és ebből önként kitünik, hogy a leghelyesebb itt is, mint mindenütt az «arany középút».

Mindkét iránynak megvan a maga ferde kinövése, ha az illető vagy tehetsége, vagy iskolázottsága, vagy mind a kettő együttesen nem képesítik a művészi tökély elérésére.

A klasszikus irányból keletkezik a száraz, lélektelen játék, melyet a német igen helyesen «Schulmeister» kifejezéssel illet, valószínűleg azért, mert az ex professione zenemesterek ezt a játékmódot szokták meg a sok mutatás és előjátszás által. Itt már nem az architektónikus oldalát látjuk a zeneműnek, hanem tisztán a technikáját; az ily játészó nem mutatja meg, hogy a mű milyen *szerű*, hanem azt, hogy milyen *nehéz*; játékával nem gyönyörködtet, hanem oktat, a *hangszer* technikáját teszi szemléltetővé, és nem a *kompozíciót*.

Természetesen paedagogiai szempontból ez a játék, vagyis inkább előjátszás épenséggel nélkülözhetetlen, de művészi becsesl nem bír.

A lyricus irány elfajulása a túlságos érzélgés, az álpathosz. Ez még némely művészekben is észlelhető kisebb-nagyobb mértékben, s különösen a vonós hangszerrel kezelő nők igen hajlandók e hiba befogadására. A túlságos érzélgés hibáját még Norman-Neruda Vilma sem tudta teljesen kiirtani játékból, és Tua Terzinán még inkább észlelhetjük. E hölgyek azonban oly szépen játszanak, hogy ezen helyenkint fel-felbukkanó kis hibát igen szívesen elnézzük, annál is inkább, mert oly csekély, hogy csakis a kritika mikroszkópián vehető észre, a közönség szabad szemre meg sem látja.

Íde sorolható a magyar cigányok játékmódora is különösen hangképzés tekintetében. Legnagyobb mértékben észlelhető e hiba az oly dilettánsoknál, a kik az élelápok karrikaturáinak típusai; ide sorolhatók a holdkörös nők által előadott Chopin-féle szerzemények stb. Világos, hogy az ilyen előadási módor csakis élelápba való anyag, s ép azért vele e helyütt nem is foglalkozhatunk.

Egyéni véleményem az, hogy mindenütt a legelső és legnagyobbat tekintjük eszményképünknek. Ebből önkényt következik a fentebb mondottak alapján, hogy maradjunk meg a középúton. Ne válaszsa meg a művész irányát tetszése szerint, hanem induljon egyenesen eszményképe után, saját lelkülete és gondolkodás módja, szóval saját egyénisége ugyanis át fogja téríteni az egyik vagy másik oldalra, és csak akkor lesz azon a helyes úton, mely a művészet magaslatára kalauzolja.

WILLMOUTH B.

ZENÉSZETI HÍREK.

Lapunk t. előfizetői a mai számmal zenemellékletül veszik *Emmerth Henrik* Tavasz dal-át, másfél ív terjedelemben. Ez alkalommal kérjük t. előfizetőinket, hogy a mellékletek számításánál ne a darabokra, hanem az ívek számára kegyeskedjenek tekintettel lenni, úgy hogy az év lefolytával az ígért 20 ív együtt lévén, félreértéseknek már most vegyük elejét. Az 1885-ik évben hihetőleg több melléklettel szolgálhatunk, aszerint, hogy azok nyomtatása gyorsabb és beszerzésök a mostani tetszetős kiállítás mellett könnyebb és rendezetebb lesz.

~ (HANGVERSENY). Walter Gusztáv, a híres Schubert-énekes, kit már volt alkalmunk évek előtt egy hangversenyben hallani, és ki jelenleg nagy művészi körútra indul, a német színházban két hangversenyt adott, Schirmann zongora-művész közreműködésével. Walter a bécsiek kedvence, ki Bécsben minden évben egy Schubert-estélyt rendez, nálunk is a Schubert dalokkal aratott legtöbb tapsot, mert ha nem is nagy hanggal hallottuk a nagy dalkirálynak legszebb gyöngyeit énekelni, de előadása mezza voce-jét ritkán van alkalmunk más énekesnél hallani. Így a „Ständchen”, „Echo”, „Sei mir gegrüsst” dalokat oly finom interpretációban részesítette, hogy méltán lehet a legjobb Schubert énekesnek nevezni. Schirmann úr a zongora-művész melléknevet nem érdemli meg, mert játéka középszerű és nem elég érett; igen helyesen tette, hogy a má-

sik estélyen működését csak a dalok kísérésére szorította.

~ A KRANSEVICS-FÉLE KAMARAI VONÓS NÉGYES társaság második kamarai hangversenyét november hó 12-én este 7 és fél órákor a vígadó kis termében fogja megírni Deutsch Villy zongoraművész közreműködése mellett a következő műsorról: 1. Rubinstein. Négyes. (C-moll, 17. mű.) Először. 2. Schumann. Ötös (E-dur, 44. mű.) zongora, két hegedű, mély hegedű és gordonkára. 3. Schubert. Négyes. (G-dur, 16. mű.)

~ PEROTTI GYULA szerdai föllépte a bécsi operaszínházban (mint Masaniello a „Porticiu néma”-ban) nem sikerült. A közönség hidegen fogta az énekest és a kritika is egyhangulag kedvezőtlenül nyilatkozik felőle. A „N. Fr. Pr.” azt írja, hogy Perottit magas, erőteljes alakja inkább képesíti hős szerepekre, mint nyomott hangja. Különösen a szenderdal, a melyre a legnagyobb súlyt látszott helyezni, nélkülözött minden meglepet és bensőséget. Egy másik lap szerint alig lehetett Perottitól egyebet hallani, mint préselt torokhangokat. Hogy pedig izléssel nem bír, azt bebizonyította a halászdal előadásával.

~ LISZT KIRÁLYDALA DEBRECZENBEN mégis előadásra fog kerülni, mert Simonffy Imre polgármester egy Zichy Géza grófhöz intézett levelében kijelenté, hogy alaptalan a fővárosi sajtónak (egy könyvnyomtatás tudósító nyomán közlött) híre, mely szerint Debreczenben a királydal nem adják elő.

~ A BÉCSI ZENEKEDVELŐK hangversenyeinek programja már meg van állapítva. Az első hangverseny november 23-án lesz, melyen a következő művek kerülnek előadásra: 1. Beethoven: „*Meesresztillle und glückliche Fahrt*” ének- és zenekar számára. 2. Schubert: „*Isten a természetben*” női kar zenekarral. 3. Rubinstein: „*Az öregek tánca*”, „*Az ifjak tánca*” a „*Venyige*” című balletből. 4. Kiel Frigyes: „*Es gibt so bange Zeiten*” ének- és zenekarra (1. előadás.) 5. Beethoven: Gyászkantate II. József halálára, ének- és zenekar számára. II. Hangverseny, december 14-én: 1) Schubert: Ábránd, F-moll zenekarra átírta Mottl Felix; 2. Davidoff: gordonka-verseny (1. előadás.) előadja Helmesberger Ferdinand. 3. Berlioz: „*Tedeum*” ének-zenekar és orgonára. (1. előadás.) III. Hangverseny január 4-én. Glinka: Nyitány „*Russla és Ludmilla*” operához. (1. előadás.) Mozart: „*Offertorium de venerabili sacraments*” ének- és zenekarra. Zongorahangverseny: Eugène d'Albert. Brahms: karok kíséret nélkül (új.) Liszt: Első magyar rhapsodia F-ben, zenekarra (1. előadás.) IV. Hangverseny márczius 8-án: Mendelssohn: Nyitány a „*Fingalbarlang*”-hoz; Schuhmann: a) Bänkelsänger Willy b) „*Das Schiffein*”, karok kíséret nélkül; hegedű-verseny: Soldat Marie k. a. Brahms: „*Abendständchen*” hatszólamú kar kíséret nélkül; Haydn: „*Szimfonia C*”-ben. Továbbá a február 22-iki rendkívüli hangversenyen: Händel: „*Saul*” és márczius 31-én. Bach: „*Die hohe Messe*” Mindkettő Händel és Bach születési napjának 200-ik évfordulójául.

~ A BÉCSI OPERASZÍNHÁZBAN e hó 19-én új betanulással színpadra kerül Gluck „*Iphigenia Taurisban*” című operája, melyet eddig 131-szer adtak elő Bécsben.

~ BIANCHI k. a. a bécsi opera primadonnája, legközelebb egy új dalkeringőt fog énekelni betét gyanánt. A koloratura tekintetében brilliansul kidolgozott kerülgőnek címe „*Lerchentriller*.” Zenéjét Haas Róbert, szövegét Francz Ferencz írta.

~ RICHTER JÁNOS ez idej hangversenye Londonban fényesen sikerült. A hangversenyben közremű-

ködtek Normann-Neruda asszony, Patti, Barbi énekesnő és Barth zongoraművész.

~ LUCCA PAULINA asszony, a jeles énekesnő, elhagyta Bécsét s Oroszországba utazott, melynek nagyobb városaiban fog vendégszerepelni. Legelőbb Varsóban lép föl s aztán Péterváron énekel, hol programjának minden egyes számáért 1000 rubelt kap.

~ A MÜNCHENI UDVARI SZÍNHÁZ november 2-től 13-ig zárva van a közönség számára. Most folynak ugyanis a külön előadások Lajos király számára. Három estén a „*Parsifal*” kerül színre, melyben ezuttal kiválóan müncheni erők működnek közre.

~ GOUNOD ORATORIUMÁT a „*Redemption*”-t a londoni Novello, Emer & Comp. czég szerezte meg az egész világra névre. A szerződést október 23-án írták alá, melybe a „*Mors et Vita*” oratorium is beleértetik. A vételár százezer frank.

~ LAKMÉ, Leibes operáját New-Yorkban is fogják adni. A komponista ez alkalomra átrándul az új világba, hogy az opera betanulását maga vezesse; Delibes betétként új balettet is szerzett. Egy német lap szerint Turolla Emma is közre fog az előadásban működni, kiért Mappleson impresszário állítól 2000 frank büntetést fizetett le a budapesti királyi operánál.

~ A VAUCORBEIL halála által a párisi nagy operánál megüriült igazgatói állásra eddig a következő nevek említtetnek: Perrin, Halanzier, Carvalho, Faure, Cameroiat, Armand Gouzien, Gaillard, Depocasso, Besson és Charles Lamoureux. Megjegyzendő, hogy az opera igazgatójának 400 ezer franknyi övadékot kell letennie és körülbelül ugyanekkora üzleti tőkére van szüksége, úgy, hogy erre az állásra csak gazdag ember pályázhatik. Hírlik, hogy Vaucorbeil az operánál az utóbbi időben több százezer frankot vesztett.

~ MIERZWINSKY, a hírneves tenorista Turinban, — a hol tegnapelőtt egy disz-előadásban kellett volna közreműködni, melyre a királyi pár is megígérte volt megjelenését, — atyja halálának hírére vette, minek következtében azonnal Varsóba atyja temetésére utazott.

~ LORIENTBAN (Bretagne) az elhunyt Massé Viktor születéshelyén bizottság alakult, a hírneves zenész-szobrának felállítására dolgában.

~ A BOUFFES PARIISIENS újdonsága, a „*Chevalier Mignon*” nem tetszett. A szöveg, melyet az öreg Clairville hagyatéka után dolgozta fel a fiatal Clairville Déprevel, még csak eredetiségre sem tart igényt. A zene sem sokkal jobb a librettónál. Érdekes csak annyiban volt a bemutató, hogy egy új fiatal énekesnő, Deval kisasszony először lépett fel és nagyreményű soubrettenek bizonyult.

~ A LIPCSI GEWANDHAUS harmadik nagy hangversenyén az alábbi művek kerültek előadásra: Nyitány „*Genoréva*”-hoz Schuhmann Róbertől. — Ária „*Actis és Galathé*”-ből. Händeltől. — Hangverseny egy tételben gordonkára Volkmann Róbertől, előadta Schröder Alwin. — Dalok zongorakísérettel: „*Venetianisches Gondellied*” Mendelssohn Bartholdytól, „*Princessin*” Heinrichtől, „*Sie sagen es wäre die Liebe*” Kirchnertől, előadta Walter Minna k. a. — „*Adagio*” Tartiniól, „*Moment musical*” Schubertől, „*Tarantella*” Cottaanntól, gordonkán előadta Schröder Alwin. — Szimfonia (Bour 4. sz.) Beethovenól.

~ A MEININGENI ZENEKAR budapesti hangversenyeinek műsora még végleg megállapítva nincsen; de megbízható forrás szerint bizonyos, hogy az első hangversenyre Beethoven „*Egmont*” nyitánya, első szimfoniája, első zongoraversenye (Brahms szolójátékával) Brahms magán-

darabjai, Beethoven «Leonore» nyitánya, a másodikra Beethoven «Coriolan» nyitánya, Raff erdei szimfoniája, Schubert zongoraábrándja zenekarkiséréttel (Bülow magándarabjai, s Beethoven hetedik szimfoniája vannak tervezve.

~ STOLL tenorista hazánkba felbontotta szerződését Walzel úrral, a wieneni színház igazgatójával, 3000 forint büntetés lefizetése mellett. Stoll úr a bécsi udvari operához szerződött 5 évre, évi 9000 forint fizetéssel és Carmenben mint don José már is nagyon tetszett.

~ HOFFMANN BÁRÓ a bécsi udvari operaintendánsa Jahn igazgatóval egyetemben tüneményes hangú új «star»-t fedezett fel Broch Jenny nevű fiatal leányban, kit kiképzés végett Párisba küldött.

~ REINTHALER operája «Käthchen von Heilbronn» fényes sikert aratott a müncheni udvari színházban. Reinthaler maga dirigált a közönség lelkesült ovációi között.

~ BIANCHI BIANKA k. a. a bécsi udvari opera primadonnája Karlsruhei vendégszereplése után Párisba megy Massenet «Manon Lescaut» és Delibes «Lakmé»-jének tanulmányozása céljából.

~ YSAÏE EUGÈNE a híres hegedűs, ki nálunk is játszott, Párisba utazott.

~ A NEW-YORKI METROPOLITAN OPERA HOUSE Dr. Damrosch vezetése alatt működő német operája decz. 1-én kezdi meg előadást. A vállalat sikere nagyon kérdéses, dacára a nagy finanziaális garanciának, melyet kiváló tőkepénzesek vállaltak, mert a három hónapra terjedő stagione minden estéje 5000 dollárba (22,000 márká) kerül.

«A KIRCHFELDI PAP».

Német népszínmű 3 felv., írta Anzengruber Lajos. Fordította Gerő Károly. Először játszották a népszínházban november 7-én.

A népszínház igazgatósága péntek este egy ép oly szerencsés mint életrevaló eszmét inaugurált. Az új művészi vállalatra a szerencsés és életrevaló jelzőt persze csak erkölcsi értelemben alkalmazhatjuk, mert az még nagyon kérdéses, hogy a közönség milyen állást foglal el az idegen nemzetek népszínműveivel szemben. Mert a népszínház felette érdekes kísérlete a külföldi népies drámai dolgozatok színrehozatalában áll. A népszínház igazgatója feltétlen dicsőretet érdemel az egészséges gondolatért, mert a népszínmű és népdrama internacionális kultiválásával visszaadja népszínházunkat önmagának. A ki egy népszínház fogalmával tisztában van, csakis az ilyen feladat teljesítésében találja fel annak valódi és egyetlen célját. A kerepesi-úti ház neve eddig nagyrésztben ellentétben állt működésével és hivatásával. A «népszínház» név eddig csak pretextus volt, mely alatt e műintézet észrevétlenül egy nagyobb szabású variété-színházzá változott át, mely céljának nem felelt meg. Az új műsor sokat fog jóvá tenni; őszinte rokonszenvvel üdvözöljük az új irányt.

Az igazgatóság, mint értesülve vagyunk, már is több népies színművet jelölt ki előadásra. Egyebek közt Verga olasz népszínműveit egyikét, Daudet «Arlésienne»-jét, Gangelhofer népszínmű-író «Herrgottschmü-ter»-ét és L'Arronge Adolf berlini életképét a «Mein Leopold»-ot. A mi népszínműnkhez legközelebb a bajor és osztrák népszínművek állanak, és hiszszük, ezek

fognak legjobban tetszeni. Motivumai nagyon hasonlóak a magyar népszínművekéhez, amint szorosán véve népszínmű mint önálló drámai műfaj csakis e három nemzet irodalmában található fel. Legszebb példák Gangelhofer «Herrgottschmü-ter»-e, Schmidt «Zwiderwärtigen»-je, magasabb stílusban Ludwig Ottó «Erbförster»-e és valamennyi előtt Anzengruber Lajos «Pfarrer von Kirchefeld» című népszínműve. A felsoroltakat nagyon ajánlanánk Évva úr figyelmébe. A kezdet igen jó; izlelőnek méltóbbat nem találhatott volna, mint a kirchfeldi papot.

Anzengruber a par excellence osztrák népköltő. Egész irodalmi és nyilvános tevékenysége a népet érdekelte és érdekli. Mint egy demokrata újság szerkesztője a politikai téren küzd a nép érdekeiért, mint népszínműíró a felső ausztriai hegyi lakókat ismerteti a legrokonszenvesebb vonásokkal. Személyei az érdes levegő erőteljes alpesi férfiai és leányalakjai, kiket rendbontó szenvedélyekkel teszi a drámai cselekvény hordozóivá. Karakterisztikája éles, realisztikus és frappans, drámai felépítése szilárd, következetes és egészséges, míg hümora egészséges, valódi, az egyének jelleméhez szorosan simuló és jellemzetes. A kirchfeldi pappal egyszerre a legünnepeltebb népköltők közé lépett; híre egész Németországban elterjedt. Voltak követői is, kik a nagy népszerűsége vergődött «Volksstück» művelése által, mellette akarták nevüket látni, de messze mögötte maradtak. Costa a mindenhez kapkodó népiesnek látszani akaró író a legnagyobb fiaskót szenvedte utánzásával. Darabját a reklám kedvéért úgy nevezte, hogy «Ein Kassenstück», mely példátlan bukásban részesült. Elmar, Findeisen, Kaiser darabjai nem találták el a valódi tárgyat és hangot; kísérleteik mindig vagy az életkép vagy a bohózatba játszottak át. A többi kis ember, mint: Bayer, Karlhoffler, Müller, Doppler sokkal korlátoltabb tehetségek voltak, mintsem csak megközelítették volna a mestert. Még az originális Fürst is próbált e téren szerencsét, de a népalakok e páratlan színésze csak az interpretációban volt nagy, a színmű-írás nála hiú kísérlet volt. Anzengruber a «Pfarrer von Kirchefeld» után sokáig hallgatott. Legutolsó színműve a «Trutzige» 1879-ben adatott a bécsi Wiedeni színházban, szintén nagy sikerrel, anélkül azonban, hogy az elsőt becsben utolérte volna.

A kirchfeldi pap meséje ez:

Kirchfeld falujának új papja, a fiatal Hell, nagy népszerűségnek örvend. Szabadelvűsége miatt szeretik hívei, de annál inkább gyűlölik a klerikális Alt-Ötting papja és tanítója, valamint Finsterberg gróf, a falu ura. Az összeütközés a fiatal pap liberalizmusa és a gróf ultramontanizmusa között megtörténik és ennek hatása alatt indul meg a darab cselekvése. Kirchfeld falujában csak egy ember gyűlöli a fiatal papot: ez a világgal és önmagával meghasonlott Gyökér Józsi (Wurzelsepp). Húsz évvel azelőtt szeretett a katolikus legény egy lutheránus leányt. De az akkori pap nem akarta őket összeházasítani, és midőn még Józsi anyja is lebeszélte a boldogtalan házasságról, elvált, félrevonult a falu népétől, szegre akasztotta mesterségét, a timárságot, és

a hegyekben kóborolt gyökereket gyűjtve. Ott aztán a magányban engesztelhetetlen gyűlöletet táplált megrontója irányában, melyet követőjére, a fiatal Hellre is átruházott. A fiatal pap viselete oly nemes és kifogástalan volt, hogy a különben egyeneslelkű Józsi nem talált semmit bosszújának kielégítésére. Ekkor érkezik a faluba a vadon-szent-jakabi plébános, Vetter, és egy fiatal szép árvaleányt, Birkmeyer Annát ajánlja kollegájához mint szolgálóleányt. A két fiatal meglátja egymást és szenvedélyes szerelemre lobban. Mindketten titkolják tiszta érzelmeiket, de egy alkalommal, midőn Hell Annának a kertben egy aranykeresztet ad, Gyökér Józsi a kerítés mögött hallgatózva meglesi őket és hírét kelti a faluban, hogy a plébánosnak bűnös viszonya van Annával. A falu megtudja a hírt és elidegenedik szeretett lelkipásztorától. Hell és Anna kimondhatatlanul szenvednek a gyanúsítások súlya alatt. Midőn Gyökér Józsi torzított vonásokkal rohan a szobába. Anyja, az eszelős vén asszony, a vízbe ölte magát. Gyökér Józsi legnagyobb ellenségéhez kénytelen kéréleg fordulni, hogy öngyilkos, templomkerülő anyja számára tisztességes temetést eszközöljön ki. Hell feled bosszút és mindazt, amit az elzúllott Józsi irányában vétkezett és tisztességes nyughelyet ad elkeseredett ellensége anyjának. Józsi le van fegyverezve és gyűlölete határtalan csodálat és hálává változik. Ezután Hell fájdalmas lelki küzdelem után összedja Mihókot Annával, midőn a botrányhírek következképpen megérkezik Finsterberg gróf rendelete, mely Hellt állásától felfüggeszti és az egyházi forum elé cziatálja szavatolás végett. A fiatal lelkész le van sujtva és öngyilkosságra gondol, annál is inkább, mivel Cyrill káplán öngyilkosságának híre e perczben hozzá is érkezett. De Anna, a szeretett leány, lebeszéli borzasztó tervéről és Hell telve bizalommal megy bírái elé. Ez a darab kevésbé kielégítő vége.

A ritka nagy tehetség lépten-nyomon kiderül a darab minden jelenetéből. A darab, mint alkalmi dráma, bennünket nem érdekel. Tendenciája, a különféle vallások közti házasság, minket nem érint, mert hát nálunk a vegyes házasság behozva nincs.

Színműnk tehát alkalmi dráma és a tendenciózus kérdés elmultával talán nem is volna érdemes a felelevenítésre. De itt azzal a ritka tüneménynyel állunk szemben, midőn egy alkalmi költeményt a valódi drámaírói tehetség örökbecsűvé tett. A pap szerelme egy az emberi természetben gyökerező hatalmas és jogosult drámai téma, és midőn a két lény e borzasztó lelki harcából tisztán kerül ki, ez őket elsőrendű karakterekké minősíti. Az ellentétes elemek szembeállítására és azoknak szerencsésen motivált kiegyenlítése, melyhez az új idő hódító eszméi a korhadat ultramontanizmus fölött hatásos háttérrel, a kötelesség, mint kiengesztelő és megnyugtató elem lélekemelő apothéozist szolgáltat, egy minden tekintetben ritka, eminens drámai véna lüktetésére vall. Ehhez járul a három főalak genialis

conceptiója, a mellékalakokban szunnyadó klasszikus humor, az egyes jelenetek bájos kivitele, melyek keresett machinációk nélkül természetesen folynak egymásból át, az élesen jellemző világítás, melyben a viszonyok jelentkeznek, a kirchfeldi papot a népköltészet egyik remekévé, költőjét a jelenkor egyik legnagyobb drámaírójává avatják fel.

Az előadás mindenkit méltán meglepett. Az igazat megvallva, ennyit nem vártunk. Ha *Hegyi Aranka* még száz operettben fog szép kosztümök- és pikáns couplettekkel brillírozni, nem fogja tehetségének oly fényes tanúságát adni, mint a poézissal és lélekkel telt illatos leányalak ábrázolásával, mely tehetségét ezáltal feltétlen nagynak és nem közönséges intellektuális erő által támogatottnak kell elismernünk. A csodálatos porleányka kedélyének fluktuációit megkapóan élénk és meleg színekkel hozta kifejezésre és idegenszerű dalait kiváló bravourral csatogtatta. Nem egészen értünk egyet *Tóth Antal* Gyökér Józsiával. Tóth kitünően hangolt, határozott tehetségű drámai színész, de a Gyökér Józsi komplikált jellemével nem tudott megbirkózni.

Az első felvonásban helyesen eltalálta az alaphangot; az alak duzzadt az erőtől, a hanghordozás biztos, a fellépés hatalmas volt és éreztük, hogy e híres szerep, melyben a német színészek legjobbjai versenyeztek (Lewinsky, Swoboda) az elsőségért, méltó kezekben van. De a harmadik felvonás kerti jelenetében már közönségessé vált. Gyökér Józsi Tóth kezei között nagyon hamar felolvadt és kilépett valójának érdekes rejtélyességéből. A démoni boszú káröröme, a 20 évig elfojtott keserűség kitorésében nélkülöztük az elementáris erőt és a jellemzés élet. Ebben már minden konvencionális volt, fogás és élmélygős theatrális fortély helyettesítette a szenvedély karakterisztikumát. Lelépése a nagy jelenet után hatásra számított, poseokban rendezett kimért lépésekben történt, mely nagyon zavarta a momentum természetességét, melytől ez adott esetben eltekinteni nem lehet. A negyedik felvonás főjelenetét, midőn öreg anyjának öngyilkossága hatása alatt jön kérni ahhoz, akit legjobban gyűlöl, megfoghatatlan nyugalommal játszotta. Tóth csak a megszégyenítő kérés elutasításának lehetőségét és az ebből folyó fájdalmat festette, a szeretett anya halála, kinek holttestét éppen most fogták ki a vízből, nem is látszott rá nagyobb benyomást tenni. Az ellentmondó szenvedélyek kitorésénél nagyon is szakadozott volt és a folytonosság tekintetbe vétele nélkül ment egyik érzelmi momentumból át a másikba. Külsőleg az utolsó felvonásban is hibázott. Midőn Gyökér Józsi a társadalomnak ismét vissza van adva, ugyanabban a rongyos ruhában, az elvadult szakállal jön mint vőfély a lakodalomba, a melylyel az első felvonásban jelent meg. Józsinak itt kifogástalan ünneplőben kell megjelenni, hogy az érdekes alak az előbbi felvonás főjelenetének konvencionálisaként bevégzett egészszé válják és a szeretetnek a gyűlölet fölötti győzedelmét, mint testtét vált ígét mutassa be. Mindazonáltal Tóthot tartjuk a következő népies színműsorozat legerőteljesebb támaszá-

nak. Izmos tehetségétől sok szépet várunk. A népszínház pedig egy ily színész birtokában bátran előveheti a «Meineidbauer», de még az «Erbforstert» is. Tóth a vezérszerepek kivételére nézve biztos garancia. *Eöry* a papot túlságos prédikátori keneteliséggel személyesítette. A szenvedély csak a negyedik felvonásban talált igaz hangokat. *Vidor* egy epizód szerepben (Mihók) kitűnő volt.

Rendezés és kiállítás, mint rendesen minden kritikán alúli volt. Midőn a mi «Falu rosszá»-nkat játszották a németek és magyar kosztümök helyett tót és oláh jelmezeket láttunk a bécsi ringszínház színpadján, mindenki szánandóan mosolygott, a sajtó meg jól mulatott a jól kike-ményített «lobogós» gatyákon. Az Anzen-gruber felső-ausztriai emberei a Kornevillei harangok és más operettek zubbonyaiban és bugyogóiban jártak-keltek, szép csíkos harisnyákban és finom kivágott czipőkben. A végjelenetben, midőn a nap felkeltében muszájt gyönyörködni (vagy négyyszer menesztették fel a napot) az ég ember-vastagságú ránczokat vetett, a nap tányéra mögött pedig vígan látták lobogni a görög tüzet és még egy darabot a világosító tartójából. Ezen aztán már kacagni kellett.

REINER FERENCZ.

A SZEGEDI SZÍNHÁZBÓL.

LEGUTÓBBI levelem óta színházunknál a helyzet mitsem változott. A repertoír ma is olyan gyöngye s rendszertelen s a közönség látogatása ma is csak olyan, sőt talán lanyhább mint volt. A múlt évadban csak úgy özönlött a közönség a színházba, ma? ritka a teli ház. A nyomott viszonyok mellett ennek oka, mint már mondottuk a vezetésben is rejlik. Az eddigi látogatottság után itélve egészen valószínű, hogy az idei évad Nagy Vinczére defícitelt fog végződni. Bizony szomorú vég, oly fényes kezdet után s nem arra mutat, hogy ez az intézet a kívánalmaknak megfelelően van vezetve. — Ujdonságaink a következők voltak: «Bukow» látványosság, Karczag népszínműve «Gazd' uram felesége», Millöcker operettje «Gasparone» s ezenkívül volt egy operai előadás: a «Fekete Domino». A legnagyobb sikert a «Bukow» aratta, mely eddig háromszor töltötte meg a házat. Az előadók közül különösen Hubai Aranka, Somló és Szathmáry tünnek ki, kiket a közönség elhalmoz tapsaival. A Karczag Vilmos új népszínművének előadása afféle csöndes kis temetés volt, mely után aligha támad föl többet az új népszínmű ebben az évadban. A «Gasparone» triviális, banális zenéje ostoba, együgyű szövege nem tudott hatást csinálni s az operettet a közönség nagyon hidegen fogadta. Ez operett előadás arról is nevezetes, hogy Nagy Vincze ujonnan szerződött énekesnője Garzó Hermin ez alkalommal lépett föl először. A föllépés nem sikerült, mit nem is lehet csodálni, mert az csak a mi színházunknál történhetik meg, hogy egy teljesen kezdőt, aki még soha színpadon meg nem fordult, egy olyan nagy szerepben mint Carlotte grófnő s oly operettben léptetnek fel, melynek vonzóereje első sorban az előadók ügyességétől függ. Garzó k. a.

első föllépte alig jogosít sok reményre, egyébként majd a jövő megmutatja, mit tartsunk róla. — Okt. 31-én került színre az első opera Auber «Fekete Dominó»-ja, ki aligha hitte, hogy operáját keletkezése után 47 évvel Szegeden fogják agyonütni. De hát, hogy is lehetne ez másképp, mikor a társulatnak az egyetlen Valentin az operára jogosult énekes. A zenekar gyöngye, a kar nyers s nem szokott az ilyen föladatakra s még a szükséges hangok sincsenek meg, mert bassistája absolute nincs a társulatnak. Hanem azért opera is járja, mert hát el kell a nagy világgal hitetni azt, hogy Nagy Vincze milyen nagyszerű társulattal rendelkezik, a mely még operai előadásokra is képes. Pedig bizony az egész még a lehető elnézéssel is ítélve nem más, mint meddő kísérlet, melynek absolute semmi művészi eredménye nincs s csak elvonja a társulatot kötelező föladataitól. Emellett még az anyagi haszon sem volt meg, mert az operai előadás a ház csak félig telt meg. — A jelen hét, ha ugyan a reper-toír nem változik, még Offenbachnak egy régi operettjét is föleleveníti: a «Sohajok hidját».

r. l.

SZÍNHÁZI HIREK.

— A NEMZETI SZÍNHÁZBAN legközelebbi előkészületre a következő darabok vannak kitűzve. Eredeti ujdonságok: Horváth Károly társadalmi drámája «Egy asszony története», a melyből már javában folynak a próbák s a darab a jövő szerdán színre kerül. Jókai Mór drámája «Az arany ember» e hó második felében kerül színre. A régiak közül: «Attaché», «Egy játszma piquet», «Bozóthi Márta», «Egy párisi regény», «Keztyű és legyező» s «Tűz a zárdában» új betanulással.

— NEMZETI SZÍNHÁZ. Walter énekes eltávoztása után a hídelis Knaak folytatta vendégszereplését szerdán a «Raub der Sabinerinnen» című vígjátékban. A német színház ez alkalommal annyira megtelt közönséggel, hogy az igazgatóság a következő napon is műsorra tette a ritka szerencsés sorsu darabot. Knaak, daczára kitűnő elődjének (Thallernek), óriási sikert aratott a száz vidéki színigazgató szerepében. A száz jargont Thallernek ügyesebben beszéli és ama sok tréfás aprólékoskodással, melyek Knaak utánözhatatlan sajátosságai közé tartozik, sok új nuanceot mutatott a külömben is hálás és könnyen játszható szerepben. A német színház szabatos és egybevágó előadásai a magyar ajku közönséget is kezdik már érdekelni, amint örömmel konstatált tény az is, hogy a felvonás közönségben majdnem kizárólag magyar a társalgás nyelve, ami csak pár évvel ezelőtt nem éppen így volt.

— VÁRSZÍNHÁZ. A héten Görner régi szellemtelen vígjátékát az «Angolosan»-t vették elő, mely Offenbach «Fortunis dalá»-val egy estét töltött be. *Feleki* Gibbonja régi ismert remek alakítás, melyet még a művész kora sem tudott elpusztítani. Tétől talpig angol volt; a mulatságos dialogusokat a túlzás és karrirozás mellőzésével igazi művészi mértékkel aknázták ki. Partnere Temesváriné kevésbé volt szerencsés a fiatal özvegy alakításában. Több üdéséget, természetes kellemet óhajtottunk — remény nélkül, mert hát fájdalom, az inkább fogy az idővel mint nő. *Mezey* a bankárból ismét szindús, mulatató alakot formált csak hogy kis túlzásba esett a jargon használásánál, melynél a népszínművek zsidóit vette mintául, ahogy azt tucatszínészek szokták játszani, midőn a rozoga thespis-kordély saraglyájáról leszálva pajtákból és korecsmákban hir-

detik a művészet örök voltát. Mezey sokkal intelligensebb színész, mintsem ilyen szerekre szorulna, midőn a nevető izmokra akar hatni. *Sió Irma* a világ legraciósusabb komornája, telve étellel és temperamentummal. A kisasszonynak kifejező arczjátéka és mozdulataiban természetes humor van. *Rómaszéki* groteszk John volt, valódi darabos, markos «aledrinker». Szerdán Jókai Mór drámáját «Könyves Kálmán»-t láttuk. A budai közönség nagy érdeklődést mutatott a magasabb műfaj iránt s ez talán ösztönzi az igazgatót az e fajta darabok gondosabb színrehozatalára. A szerdai előadáson a hamaros betanulás nagyon is észrevehető volt úgy a kiállításon, mint az egyes szereplőkön. Feleki Kálmánja sok drámai tartalmat és erőt sejtetett, de csak sejtetett, mert ezeknek kiemelése a készültség miatt lehetetlen volt. *Szirmay* Almost külsőleg elég hatásos vonással ruházta fel. A fiatal színész erőteljes és férfias benyomást tesz, fellépése határozott, néhol súlyos is, de nem elég imponáló. Hanganyaga elég bő a hősök interpretálására, de deklamációjára kissé üres, nem meleg, nem közvetlen és azért sem meggyőző, sem megható, annál kevésbé magával ragadó. De mindez a fejlődés dolga és a szerdai este után hajlandók vagyunk Szirmaynak szép jövőre reményt adni. Temesváriné a drámába sem állja meg helyét. Pedig azt hittük, hogy ez lesz az alkalom, midőn már egyszer elismerőleg nyilatkozhatunk róla. Ingolija nem nyújtott semmit, ami véleményünkben megindatna. A routint nem lehet eltagadni tőle, de játéka nem egyéb, erőltetett deklamálásnál, túlzó külsőségeknél, üres hatásadászatnál és vidékies hanghordozásnál.

— A KOLOZSVÁRI NEMZETI SZÍNHÁZBAN «Athéni Timon» Shakspeare tragédiáját a hó 3-án adták először. Kedden ismételték. A sötét színezetű darabot feszült figyelemmel nézte végig a házat egészen megtöltött nagy közönség. E. Kovács Gyula mint Timon különösen a mű második felében többszörös kihívás és tapsokban részesült. Illette e taps a színészen kívül a rendezőt és a színrehozót is, mit első kilépésekor már igyekezett kifejezni az elismerésekben soha nem farkar, lelkes drámai közönség. Mellette taps, kihívás jutalmazta még Csiki Lászlót (Alkibiades), Szentgyörgyit (Apemantos) és Hegeflúst (Flavius). «Athéni Timon» 1852-ben Pesten háromszor adták Kelmefi László fordításában. 1859-ben egyszer. Először Fancsi Lajos játszta, azután Feleki. A kolozsvári előadás egy újabb érdeme E. Kovács Gyulának a Shakspeare-kultusz fejlesztésében. Katona emlékezetére november 10-én «Bánk-bánt» adják elő.

— SÁGHY ZSIGMOND SZINTÁRSULATA Keeskeméten a hó 2-án Hetényi Béla «C-icsóné» című népszínművet adta elő, de a darab is, az előadás is, az igazgató is megbukott. A különben is gyenge darab élvezhetetlen rossz előadásban folyt le üres ház előtt. Általában a társulat népszínműre gyarlónak látszik. Se énekese, se énekesnője. Operettre Erdei Bertában elég jó primadonnával, Nyiregyháziban elég jó tenoristával, Tiszaiban elég jó buffóval rendelkeznek ugyan, de másodénekesnője, a ki e nevet megérdemelné, nincs. A társulat által eddig előadott darabok közül aránylag legjobban ment még Buborékok és Koldusdiák.

— A PÁRISI OPERA POPULAIRE, melyben csak nemrég került színre Saint-Saëns «Etienne Marcelle» című operája, az imént lett a kedvezőtlen viszonyok áldozata. Garnier igazgató az összehívott tagok előtt kijelentette, hogy lemond a további vezetésről. Különös méltatlankodást szült nyilatkozatának az a része,

melyben kijelentette, hogy a hátralékos fizetési részleteket sem fődözheti.

— UJ SZÍNHÁZAK. Vogherában (Felső Olaszország) új színházat építenek és pedig egy fiatal polgárokból alakult társulat költségén. — Valladolid spanyol városnak is új színháza lesz, melyet a spanyol köztársaság volt elnökének tiszteletére Teatro Zorillának fognak elnevezni.

AZ OPERAHÁZ FALFESTMÉNYEI.

I.

Lotz Károly plafondfestménye.

MŰVÉSZEINK az operaház belső falait gazdagon díszítették festményekkel, melyek részben szimbolizált alakokat, de leginkább mythológiai eseményeket tüntetnek fel.

Lotz, Székely, Vastagh, Kovács, a mythológiából vették tárgyaikat, míg Feszty a sás zizegését, a hullámcsapást, az orkánt, a kagyló-zúgást, az echót, a patak mormogását és a madárcsicsergést szimbolizálta.

Ezen falfestmények ismertetését Lotz művével, az operaház legnagyobb területű és legnehezebb kompozíciói megoldással járó falképével fogom megkezdeni, mely a nézőtér felett a mennyezetet díszíti.

Lotz festészeti iránya, valamint kompozícióinak szabatos előállítása, eléggé ismertek a közönség előtt. Részben olajfestészet, de főleg kitűnő falfestményei által nyert elismerést tekintélyt, melyeknek nagyrésze fővárosunk számos köz- és magánépületét díszíti.

Művészetének hírnevét sohasem óhajtotta tüntetés által emeltetni, hanem ismert szerénysége mellett, ecsete és lángelméje által tette azt halhatatlanná.

Festészeti irányára nézve jellemző, hogy a szürke szín vibrációja által ad az egész festménynek alaphangulatot. Kompozíciói egyszerűek s értelmesek; a szépnek, jónak és igaznak egyaránt megfelelnek.

Ugyanezen jellemzetességeket találjuk az opera falfestményénél is, mely a görög mythos főbb és alsóbb rangu isteneit egy szép eszme lánccsalat kifejezésével tárja elénk. Tárja:

Az Olympos.

Hogy a mennyezet ékítéséhez Lotz az Olymposnak festését választotta tárgyal, mindenesetre alkalmasnak és szerencsés ideának mondhatók; s azokkal, kik a festmény készítése alkalmával oly annyira ellene voltak a mythológiából vett tárgyak feldolgozásának, nem érthetünk egyet.

Erősen hangoztatták, hogy művészeink, a görög mythológiának már nagyon is elcsépelet alakjai helyett inkább valamely magyar tárgy regéből vagy legendából választották volna tárgyaikat, mint amelyek a magyar operaház falaira inkább megfelelők lettek volna.

Hazaifáságból, bizonyára szivesebben vennők, ha regéink vagy legendáink oly sikerrel volnának alkalmazhatók, mint a görög mythologia; de művészeti szempontból, különösen, ha tekintetbe vesszük, hogy a feldolgozandó tárgy megfelelő legyen az épület hivatásával, kénytelenek vagyunk elismerni, hogy a görög mythológiáé az előny. A mythos alakjai oly jellemzetesek, hogy minden iskolázott, sőt

kevésbé művelt ember által is könnyen felismerhetők.

Az elvont fogalmaknak jelvi előállításával sokat foglalkoztak a németek és a francziák is; s bár, különösen a németek, meglehetősen sikerrel oldották meg feladataikat, mégis, csak akkor ismerhetjük fel annak jelentőségét, ha már előre figyelmeltettek bennünket, hogy mit akar feltüntetni. Azonban, ha egy Apollont, Minervát, Herculest vagy Amort látunk festve vagy faragva, azonnal tudjuk, hogy mit akar kifejezni.

Regéink vagy legendáink pedig nem felelnek meg teljesen a célnak, hogy azok tárgyaikat egy operaház belső falának festéséhez alkalmasnak találhatnók.

A templomok falaira vallásos, a köz- és magánépületekre pedig idyllikus és történelmi festmények felelnek meg.

A színház, — mint a művészet temploma — mely az erkölcsök nemesítésére, az izlés fejlesztésére, általában lelkünk s képzeletünknek a föld göröngyeitől való megszabadítására van hivatva, megfelelő eszméket kifejező festményekkel kell hogy díszítsék. S mi volna erre alkalmasabb, mint a görög mythologia? Jupiter, Apollon, Minerva, Aphrodite, Erös, a Muzsák, Gráciák, Bachus, Pluto, nem kifejezői-e mind azon érzelmeknek és fogalmaknak, melyek a színpad deszkáin kifejezést nyerne? Ujabb jelvi alakok által aligha volna képes a jelenkor művésze oly érthetően ábrázolni a fogalmakat, mint ezen görög mythológiai alakok által, melyek már 3000 év előtt, mint a görög vallási képzettségnek kifejezői, oly népszerűek valának, s melyeket a hozzájuk kötött fogalmakat véve tekintetbe, a jelenkorunkig sem voltunk képesek tipikusabb alakokkal fölcserélni.

Regéinknek vagy legendáinknak a falra való festése szintén felhasználható; sőt mondhatjuk, nagyon üdvös eszmének tekinthetjük azoknak alkalmazását; de nem egy opera színház falaira, hanem redoute, kaszinó, vagy bármely úri lak terméinek ékítésére hisszük megfelelőeknek.

Tehát Lotz, az opera mennyezetére teljesen sikeresen választotta tárgyát; s ezt annál inkább mondhatjuk, mert az Olympos feltüntetése által igen szép és az operához legmegfelelőbb eszmének is adott kifejezést. Ő ugyanis a lantot pengető Apollont az Olymposnak kiemelkedő alakjaként festette, ki felé a többi főbb és alsóbb rangu istenek mintegy hódolatlaknak feltüntetésével csoportosulnak. Sőt maga Jupiter is feléje fordul, s elragadtatással látszik csüggeni lantjának bájoló hangjain.

Az által, hogy Apollon a lantjával meghódított istenek között uralkodónak van feltüntetve, a kompozíció megfelelő lett az operaház jellegéhez, és sikerülten kifejezi a dal és a költészet hatalmát.

Az Olympos kompozíciója egy körgyűrűbe van foglalva, melynek belső körét a mennyezetből alácsügghető csillár kerülete képezi. Ezen körgyűrű a kompozíció csoportjai által hat részre van felosztva; minden csoport egy-egy uralkodó istent, a hozzá tartozó környezettel ábrázolja.

A kompozíciónak ezen hat csoportra történt felosztása, az egészre való tekintetből nem a legkedvezőbb. De ha tekintetbe vesszük, hogy a művész itt talán

határozott szándékkal akarta megkülönböztetni az istenek által kifejezett jellemeket, úgy e részben méltányolnunk kell a csoportoknak ily módon történt elválasztását; mert valóban, így érthetőbb előttünk az egész eszme megoldása.

A jellemeknek érthetőbb megkülönböztetése szempontjából tehát előny, de a kompozíciónak egy összefüggő egészére nézve hátrány. Az egyes csoportok alakjai igen szépen összefüggők egymással; mint különálló egészek teljesen megfelelnek. De amely mértékben szép és kedvező az egyes alakokból alkotott csoport, ahhoz mérten nem mondható előnyösnek az egyes csoportoknak egy egészé történt alakítása.

A kompozíció hat csoportjának elrendezése által, az ellentétes fogalmak és érzelmek egymás átellenébe vannak. Így például átellenes csoportok ezek: Apollon — Bachus; Jupiter — Neptun; Letó — Aphrodité. Apollon mint emberi fenség, ellentétbe van helyezve Bachussal, a mámor és kicsapongással; Jupiterrel mint isteni hatalommal szemben — Neptun, a vizek és azok kincseinek hatalma; Letó, az éj, átellenben — Aphrodittal, a hajnallal.

Ezen egyes csoportok jelképés alakjai szép értelmezéssel vannal egymással összefüggésbe hozva:

Apollon, felhőn állva, kezeiben lanttal jelenik meg, s játszik a húrokon. Gyönyörű alakja ruhátlan, csupán háttérül van felhasználva egy vörös köpeny, mely vállairól csüggy alá.

Nemes kifejezésű arczát szépen kiemeli a dús szőke hajazat, mely zöld babér galyal van feléktve. Apollon lábai előtt ül Ceres — a föld termékeinek; Flóra — a tavasz és virágzás, s Fortuna — a szerencse istennője. Ezek fölött repül Aurora — a hajnal istenasszonya, rózsákat hintve Apollon felé. Öltözete fehér, melynek felső részét az őt körülövező vörös köpeny fedi el. Alsó ruhájánakfehér színe kifejezi a kora hajnal halovány színét, a köpeny pedig jelképezi a hajnalpírt. Mint Auroráról mondják: kora reggel fölkel biborköntösben aranyárga ágyból a rózsás, szép fűrtű istennő, a derülten ragyogó világosságnak fölhozója. A művész, hogy teljesen kifejezze az Aurorához kötött fogalmat, elébe egy röpülő kis gyermek alakot festett, kezében világító fátylával.

Apollon jobbja felől repül a kilenc múzsa. Név szerint: Kleió (a hirdető), Euterpe (a gyönyörködtető), Erató (a kedves), Thaleia (az örvendő), Melpomené (az éneklő), Terpsichore (a tánczot kedvelő), Polymnia (a énekkedvelő), Urania (a mennyei) és Kalliope (a széphanu). Változatos színű ruházatban lengenek Apollon felé, egymás kezét tartván, igen szép concavo-convexe groupokat képeznek.

Ezen említett alakok képezik az Apollon csoportot. Ettől jobbra, Jupiter és Junó, továbbá Vulcanus, Mercurius, Minerva, Mars, Hebe, Hercules, Iris, Hestia-Vesta, Ganymédes és két Amorett alkotják a Jupiter csoportot.

Magosan, kissé homályban, a felhő között ül Jupiter, kezében Aegist tartva. Testének csupán alsó részét fedi vörös draperia, míg a felső testrészt a boncz-tannak biztos ismeretével festve, leplezet-

lenül van hagyva. Arczának a komolyság és bölcsesség kifejezésével fordul Apollon felé, hallgatván az andalító hangokat.

Balja felől ül Junó, ki fejét a hatalmas férj vállára hajtja. Teljes öltözetben jelenik meg, melynek színe világos és sötétebb kék.

Jupiter jobbja felől repül Victoria, kezében a győzelem koszorújával, melyet Apollonnak nyújt. Victoria előtt van Ganymédes, ki Jupiter sasát hanyatt fekve, egy kis edényből itatja.

Jupiter alatt legelő ül Vulcanus, az ismeretes kalapácsos; mellette pedig, egyik karjára támaszkodva fekszik Mercur, kezében az őt jelképező bottal, ki mintegy megfedkezve hivatásáról, Apollon lantján látszik merengeni. Herculesnek csupán izmos vállát és egyik karját láthatjuk; alsó testrészt felhő takarja, melyen kényelemmel megpihent. Ezek előtt ül Mars. Fején sisak, mellén páncél ragyog, míg az egyik lábát vörös draperia fedi. Továbbá Minerva, ki álló helyzetében jobb lábára bocsátja testének súlyát. Fejét sisak fedi; vála pedig világos kék draperiával övezve, melynek színe élénken kivállik az alsó ruhájának sötét, s tompa violet színétől. Jobb kezében dárdát, baljában paizsat tart, s bátor tekintettel fordul Apollon felé. Távobbb áll Hébé, az ifjúságnak kecses istennője. Felhő között jelenik meg, s így csupán felső teste látható. Ruházata fehér chiton, mely igen szép redőzettel fedi bájait. Jobb kezében korsót, a másikon egy kis edényt tart, melyből a halhatatlan istenek üriték a nektárt.

Ezen istenek felett repül Iris, a szívárványinak istene, ki fehér szárnyait kiterjesztvén siet az éj felé, hogy Apollon dicsőségét hírül vigye. Öltözéke fehér, melynek felső része vörös lepel által van fedve. Ezen csoportba tartozik Hestia-Vesta, a házi tüzhely és szűzi erény istennője. Félig a felhők között ül, s bájait teljesen ruházat fedi. Karját felemeli, melyre lepel simul, s Apollon felé tekint. Jobbra és balra tőle egy-egy Vesta-szűz ül.

A csoportozatot két trombitáló Amorett egészíti ki.

A következő csoport feltünteteti Letót — az éj istennőjét; Hypnost — az alvást, Morpheust — az álom istenét; a három Erinnyst — a bosszuállás, a büntetés és gonoszságra csábítás jelképezőit; Poseidont amint Aphrodité elragadja, és a három Moira testvért.

Letó a csoport közepén ül. Teste ruhátlan, csakis egyik térdére van helyezve egy kis fehér lepel. Alakját kiemelendő, mögötte sötét fátyol van, mely feje fölött lengedez; jelezvén a sötétség alá szállását. Hypnos lebecsátot fekete szárnyakkal ül Letó mellett, fejét Letó ölébe hajtva — alszik. Szőke fűrtű haját mákvirág koszorú övedzi. Morpheus, fején kis szárnyakkal, félrevonja a Letó felett lengő fátyolt, jelképezvén az álom varázsa alatt eltűnő homályt, s a lelki szemek előtt megjelenő álmoképeket.

Letó felett, kékes felhomályban van a három Moira, kik közül a középső Klothó, kezében a rokkáról pergő fonál, s fonja az élet fonalát; a második Lakheisis, aki tetszése szerinti hosszúra nyújtja; a harmadik Atropos a kérlelhetlen, aki

elvágia. Ezek mögött még megjelenik a sors alakja, kezében kerékkel.

Morpheus mellett van a három Erinnys; ezek fölött pedig a háttérben Poseidon, ki ölében tarva elragadja Aphrodité. Hogy Poseidon a tenger mélyének istene Aphrodité elragadja, azáltal az éj után derengő hajnal van érzéktve. A tenger láthatárán a habokból látszik felszállani a hajnali fény, mely rezeg a hullámok tetején.

(Folytatása következik.)

CASTOR.

KÉPZŐMŰVÉSZETI HÍREK.

~ A MŰCSARNOK ŐSZI KIÁLLÍTÁSA ma reggel nyílt meg. A műcsarnok termei egészen megteltek hazai és külföldi művészek műveivel. A magyar festők közül Paczka Ferencz *Attila és Idikó* nászéje, Feszty Árpád *Odysseus Calypso szigetén*, Révész Imre *Petőfi Sándor* című nagyobb festményeket állították ki. Aggházy Gyula, Greguss Imre, Kémény Jenő, Gyárfás Jenő, Innocent Ferencz, Ebner Lajos, Margitay Tihamér, Szobonya Mihály, Feledi Tivadar, Bihari Sándor, Böhm Pál, Temple János, Szárics Imre, Baditz Ottó, Jankó János, Pataky László, Jendrassik Jenő, Molnár József, Kubányi Lajos és még többen vesznek részt a kiállításban az életképfestők közül. A tájfestők is nagy számban vannak képviselve, köztük kivált Spányi Béla, Telepy Károly, Ligeti Antal, Mészöly Géza, Mesterházy Kálmán, Nadler Róbert, Tölgyessy Artur, báró Mednyánszky László, Bródszky Sándor, Somogyi Dániel és Valentiny János. Az arcképfestők közül Benczur Gyulától három arckép látható, (gróf Andrássy Gyula, gróf Károlyi Gyula és báró Eötvös József életnagyságu terdképei) s kivüle Vastagh György, Innocent Ferencz, Aggházy Gyula, Vajda Zsigmond, Csányi Gizella, Parlaghy Vilma és Stettka Gyula állítottak ki arcképeket. Mihalek Lajos rézmetsző szénrajz- és vízfestésű-arcképeket állított ki. Pállik Béla Badenből egy birka csoportot küldött. Zala György szobrász Mária és Magdolna című nagy csoportozata islátható a tárlaton. A 40 francia művész festményéből álló párisi küldemény, mely az orsz. magy. képzőművészeti társulat érdekében Gerome elnöksége alatt Párisban működő bizottság közvetítésének eredménye, ugyszintén németalföldi, osztrák, német és lengyel műtárgyak növelni fogják a tárlat érdekességét. Ennyit egyelőre, míg kimerítő bírálatokat hozunk az őszi kiállításról.

~ HUSZÁR ADOLF szobrász kijelenti, hogy alaptalan a «Magyar Híradó» könyvomat révén a lapokba került hír, mely szerint ő a mintarajztanodában már tíz év óta viselt tanári állásáról lemondott.

~ BROZIK, kit ép most tüntettek ki a becsületrenddel, mint Párisból írják, közelebb ismét nagy képet állít ki, mely Kolombust ábrázolja Ferdinand és Izabella udvaránál. A képet, mely kivált színezés dolgában Brozik egyik legragyogóbb műve, a new-yorki Metropolitan Museum vette meg.

~ MUNKÁCSY MIHÁLY a luxemburgi kastélyából ismét Párisba érkezett és műtermében szorgalmasan dolgozik. Egészsége már teljesen helyreállott.

~ AZ ÚJ FESTÉSZETI MESTERISKOLA MEGNYITÁSA e hó 16-án lesz. Az elsejére tervezett megnyitás a berendezés el nem készülése miatt halasztott el. Most azonban a végleges berendezéssel készen vannak, s ennek folytán hozzáfogtak az iskola átköltötéséhez is. Az akadémia harmadik emeletén lévő ideiglenes helyiségben, különben jelenleg a felvételre jelentkezett növendékek vizsgálata folyik, kiknek próbaképen egy-két tanulmányképet kell festeniök. Az új festészeti mesteriskolát igazgatója, Benczur Gyula egész csöndben készül megnyitni.

Pallas irodalmi és nyomdai részvénytársaság nyomása.

„HARMONIA”

zongoratermében (váci-utca 3.) alábbi bécsi zongoragyárosok gyártmányai raktáron találhatók:

J. Heitzmann és fia

cs. kir. udvari zongoragyáros.
Elsőrangú gyár, mely különösen arról nevezetes, hogy a legtartósabb hangszereket készíti. Zongorái az egész világon el vannak terjedve. S mindenütt egyaránt kelendőségnek és kedveltségnek örvendenek. Birja a legmagasabb kitüntéseket.

Zongorahangoló lakcíme

megtudható a „Harmonia” zeneműkereskedésben.

F. WOLLEK

Olcsó közép minőségű tetszetős zongorák.

ERBAR

világhírű zongorái.

Ezen hangszerek a zongoragyártás remekei közé tartoznak. Tartósságra utólérhetetlenek, ezen tulajdonságnak köszönheti a gyár nagy hírnevét.

Kaphatók:

Salon Stucz, diófa
fekete

kereszt-húrozott és egyszerű.

Schmidt Ferencz

Bösendorfer tanítványa.

Jó minőségű tartós zongorák:

Rövid salon, diófából
fekete

Arjegyzék küldetik díj nélkül.

Wessely Márton

zongoragyáros.

Különös specialitás az úgynevezett „Diminutiv” zongora, legkisebb alak s mégis erős, tömör hang. Bármilyen kicsi szobában is elfér. Az egész zongora 1 1/2 méter. Különböféle érmek.

Hamburger Károly

bécsi zongoragyáros, készít kitűnő zongorákat, melyek a „Harmonia” zongorateremben folyton készletben tartatnak és jutányos áron kaphatók.

Stahl Ferencz

Kitűnő zongorákat készít, melyek nagy kedveltségnek örvendenek.

HESSE L.

nemcsak, hogy szakértelemmel kezeli a hangolást, hanem mint volt zongorakészítő a hangszerek javítását is magára vállalja.

HEITZMANN NÁNDOR

Jó minőségű tartós zongorák.

Rövid salon diófából

« « fekete

POKORNY

zongoráit ajánlja a közönség figyelmébe.

Nemecske József

« Mignon »

zongorák. Tartós kitűnő hangszerek. Különösen ajánlatosak iskolák számára.

Zenetanárok lakcímei.

ZONGORA:

Bartay János, nemzeti zenédei t. váci-u. 10.
Deutsch Willy, bálvány-utca 18.
Drescher Raimund, kerepesi-ut, kerep. udv.
Erney József, nemz. zen. t., kerepesi-ut 24.
Gobbi Henrik, m. kir. orsz. zeneakadémiai tanár. Ferencz-József rakpart 18.
Klinger Sándor, sugár ut 23. III. em. 9. ajtó.
Kont Ilona, damjanich-utca 6.
Koschirz János, sugár-ut 89.
Major J. Gyula, váci-körut 17.
Rausch Károly, nemz. zenédei tan., Hunyady-utca 3.
Schütze Rezső, nemz. zenédei tanár, nag korona-utca 4.
Sipos Antal, magán zeneakadémia tulajdonosa, Kecskeméti-utca „Geist“-ház.
Somogyi Mór, Zrínyi-utca 3. sz. I. em. 19. a.
Vajdady Béla, nemz. zenédei tanár, külső dob-utca 49.

HARMONIUM ÉS ORGONA.

Erney József, kerepesi-ut 24.

ÉNEK.

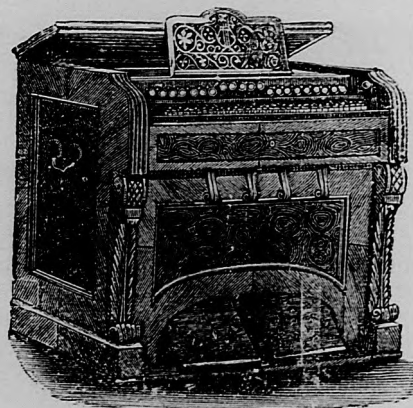
Henderson Mary, aranykéz-utca 2. sz.
Igercics Katalin, Lipót-utca 6.
Passy-Cornet Adel, m. kir. orsz. zeneakadémiai tanár asszony, muzeum-körut.
Schmidt József, Lipót-utca 19.

ZENESZERZÉS.

Breisach Izidor, váci-körut 29. III. em. 8.
Erney József, kerepesi-ut 24.
Major J. Gyula, váci-körut 17.
Nicolitsch Sándor, m. kir. orsz. zeneakadémiai tanár, Kazinczy-utca 17.

HEGEDŰ.

Gobbi Alajos, nemz. zen. t., magyar-u. 36.
Kis Péter, nemz. zenédei tanár, Sándor-u. 5.
Mészáros Imre, nemz. zened. tr. tűzoltó-u. 10.
Pettykó Imre, Klauzál-utca 17.

A legkitűnőbb
HARMONIUMOK
Tietz Péter utóda
Kotykwicz Teofil
gyára.

A legjobb minőségű harmoniumok nagy választéka. Hangverseny- és salon-harmoniumok. Prolongement és percussióval templomok és iskolák számára 100 forinttól felfelé.

Több évi jótállás.
Arjegyzékek kívánatra bérmentve küldetnek.

„Erste Productiv-Genossenschaft der Klaviermacher”

Arany- és más magas érmekkel kitüntetett gyár.

WIEN.

Verschiedene goldene Medaillen und andere hohe Auszeichnungen.

Bécsi zongoragyár Produktiv-szövetkezet

kitűnő gyártmányok, melyek minden tekintetben kiállják a versenyt a leghiresebb zongorákkal.

KAPHATÓK:

Barna egyszerű húrozott

Fekete egyszerű húrozott

Barna kereszt-húrozott

Fekete kereszt-húrozott

Egyedüli főraktárak Budapesten (váci-utca 3. szám), a „Harmonia” zongorateremben.